

Elina Askolin

Luonto puhuu teatterissa

Vaellusesitys Tuomarinkylän kartanon puistossa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Teatteri-ilmaisun ohjaaja

Esittävä taide

Opinnäytetyö

16.5.2013

Tekijä(t) Otsikko	Elina Askolin Luonto puhuu teatterissa
Sivumäärä Aika	32 sivua + 1 liite 16.5.2013
Tutkinto	Teatteri-ilmaisun ohjaaja (AMK)
Koulutusohjelma	Esittävän taiteen koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Teatteritoiminta
Ohjaaja	Teatteriohjaaja Hannu Raatikainen
<p>Tässä opinnäytetyössä tekijä käsittelee teatterin luontosuhdetta erityisesti ympäristökeskeisissä esityksissä, joissa luonnonympäristö on nostettu esityksen keskiöön ihmisen sijasta. Tapausesimerkkinä on <i>Kuku meijän kuulijoita</i> -vaellusesitys, jonka kirjoittaja teki yhdessä työparinsa kanssa Tuomarinkylän kartanon puistoon osana työharjoitteluaan Helsingin kaupunginmuseossa. Historialliseen kontekstiin sijoittunut vaellus hyödynsi suomalaisia kansanlauluja ja -uskomuksia, ja sen kohderyhmänä olivat esikoulu- ja koululaisryhmät. Esityksen yksi tärkeimmistä tavoitteista oli ympäristökasvatuksellinen: saatella lapset kokemuksellisesti kohtaamaan elävää luontoa arjesta poikkeavalla tavalla.</p> <p>Esitystä tarkastellaan vasten ympäristökeskeisen teatterin teoriaa ja vertaillaan muihin ympäristökeskeisiin esityksiin, joita on tehty niin Suomessa kuin ulkomailla. Työssä tarkastellaan esityksen dramaturgian rakentumista luonnonympäristön antamien impulssien pohjalta sekä fokuksen liikkumista esityksen sisällä puiden, esiintyjien ja yleisön välillä. Kirjoittaja pohtii myös puiden erilaisia rooleja esityksessä sekä esiintyjän ja ympäristön suhdetta. Tutkimusmateriaalina ovat esityksen suunnitteluvaiheessa otettujen valokuvien lisäksi yleisön tekemät piirustukset, joiden avulla kirjoittaja tutkii ja tulkitsee yleisön kokemusta esityksestä. Kirjoittaja toteaa, että esityksen sisään rakennettu fokuksen liikkuminen näkyy myös lapsikatsojien tekemissä piirustuksissa: Yhdentyypisissä piirustuksissa puut ovat keskeisin ja tärkein elementti, eikä ihmisiä välttämättä näy lainkaan. Toisissa ihmiset ja puut näyttävät rinnakkain, samankokoisina. Eräissä piirustuksissa ihmiset ovat keskiössä, ja ympäristön elementit näkyvät taustalla.</p> <p>Kirjoittaja pohtii, kuinka erityinen esitystila luonnonympäristö on sisätilaan verrattuna. Ulkotila vaikuttaa ihmisen aisteihin voimakkaasti, ja ympäristön yllättävät tapahtumat haastavat ennalta käsikirjoitetun esityksen.</p> <p>Tekijä esittää, että ympäristön nostaminen esityksen keskiöön ihmisen sijaan on sinänsä jo vahva esityspoliittinen valinta, vaikka esityksessä itsessään ei eksplisiittisesti tuoda esiin tekijän ajatuksia ihmisen ja ympäristön suhteesta. Lopuksi kirjoittaja pohtii, millaisia ympäristökeskeisiä esityksiä olisi mahdollista tehdä ja miten ympäristökeskeisillä esityksillä voisi olla enemmän vaikuttavuutta myös teatterin ja esittävän taiteen ulkopuolella.</p>	
Avainsanat	Ympäristökeskeinen teatteri, ekologinen teatteri, ympäristökasvatus, paikkalähtöisyys, teatterin luontosuhde

Author(s) Title	Elina Askolin The Voice of Nature in Theatre
Number of Pages Date	32 pages + 1 appendix 16 May 2013
Degree	Bachelor of Arts
Degree Programme	Performing Arts
Specialisation option	Drama Instructor
Instructor(s)	Hannu Raatikainen, Theatre Director
<p>In the present thesis, the author examines the relationship between theatre and nature, especially in environmental performances, where the core of the performance is focused on the natural performance site rather than on humans. The case studied provides a participatory walkabout performance <i>Kuku meijän kuulijoita</i> carried out in the park of the manor house <i>Tuomarinkylä</i>, as part of an internship at the Helsinki City Museum. The performance, with a historical backdrop, makes use of traditional Finnish folk songs and beliefs, and is targeted to preschool groups and school classes. One of the main goals is to give environmental education through this natural experience outside the context of everyday life.</p> <p>The case is investigated through the theory of environmental theatre and compared with other performances in the same field, both domestic and international. The work examines how the dramaturgy is built up from the impulses given by the natural surroundings and how the focus moves between the trees, the performers and the audience. Moreover, the author ponders on different roles of the trees and the relationship between the performer and the environment. Besides the photos taken during the creation process, the research material comprises drawings made by the spectators, which the author uses to clarify and interpret the spectators' experiences. She states that the intended focus shift can be detected in the drawings: one group of spectators assigns the trees the most important role, the second group pictures humans and trees as parallel, equally sized, and the third group places people to the front, leaving the natural environment in the background.</p> <p>The author meditates how special natural environment is as a performance site when compared with an indoor space. Being outside has a strong effect on all human senses, and surprising environmental occurrences challenge the scripted performance. The writer articulates that making nature-centered rather than human-centric performances is always a political choice, even though the act itself would not promote explicit opinions about the relations between humans and the environment. To conclude, the author reflects upon future environmental performances and their potential effects also on the world outside the fields of performing arts and theatre.</p>	
Keywords	Environmental Theatre, Environmental Education, Site-Specific Performance, Theatre Ecology

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Paikkalähtöisyys vai ympäristökeskeisyys?	3
2.1	Luonto, ympäristö, kaupunkiluonto	4
2.2	Löydetty tila ja paikkalähtöisyys	4
2.3	Ympäristökeskeinen teatteri käsitteenä ja käytännössä	4
2.4	Maiseman esityksellistäminen	7
3	Esityksen rakentuminen	8
4	Keskiössä puu, keskiössä ihminen	17
4.1	Esitykseen rakennetut fokuukset	18
4.2	Katsojakokemuksen tulkintaa piirustusten perusteella	19
5	Ympäristö haastaa käsikirjoitetun esityksen	27
6	Lopuksi	29
	Lähteet	32
	Liite. Oulunkylän ala-asteen koulun 1 A -luokan piirustukset	

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä tutkin, miten ympäristökeskeisyys ja luontosuhde näkyvät *Kuku meidän kuulijoita* -esityksessä, jonka toteutimme työparini Minttu Häkkisen kanssa syksyllä 2012 Tuomarinkylän kartanon puistoon. Esitys oli osa työharjoitteluumme Helsingin kaupunginmuseossa.

Kirjoitan opinnäytetyötä juuri tästä aiheesta, koska teatterin luontosuhde nousi minulle tärkeäksi asiaksi työharjoittelumme myötä. Haluan myös jakaa omat käytännön kokemukseni ja pohdintani ympäristökeskeisestä työskentelystä muiden teatteri-ilmaisun ohjaajien sekä muiden teatterin ja esitystaiteen ammattilaisten kanssa. Toivon, että työni auttaa ymmärtämään ympäristökeskeisyyden käsitettä (käsitteistä tarkemmin luvussa 2) ja tarjoaa käytännön vinkkejä luontoa kuuntelevan esityksen rakentamiseen. Tarkoitus on myös pohtia, miten erityinen paikka elävä luonto on esitystilana ja mitä se voi kertoa ihmiselle.

Otimme yhteyttä Helsingin kaupunginmuseoon keväällä 2012 tehdäksemme ihmiskeskeistä historiallista draamaa ulkotiloissa. Sieltä meille tarjottiin mahdollisuutta tehdä museodraamaesitys Tuomarinkylän kartanomuseon sisätiloihin, hyödyntäen mahdollisesti myös museon piha-aluetta. Reunaehtona oli esityksen linkittäminen Tuomarinkylän kartanon historiaan.

Tuomarinkylän kartanomuseo esittelee eri aikakausien sisustustyyliä sekä 1800-luvun miniatyyrihuonekaluja. Pällimmäiseksi mielikuvaksi jäävät porvarilliset huonekaluasetelmat, jotka eivät ole alkuperäisiä mutta jotka on osittain aseteltu alkuperäistä muistuttavaan tyyliin. Lipunmyyntiaulana toimivassa vanhassa keittiössä on näytteillä Tuomarinkylän kartanon historiaa. Vanhat valokuvat, joissa näkyy kartanon työväkeä, tekivät meihin erityisesti vaikutuksen. Kuvat herättivät kysymyksiä: Keitä nämä ihmiset olivat? Mitkä olivat heidän tarinansa? Silti jo ensimmäisellä käynnillä katseemme alkoi hakeutua museon ikkunasta ulos kartanon puistoon.

Kuvio 1. Ensimmäisellä tutustumiskerralla Tuomarinkylän kartanossa 18.5.2012 museon ikkunasta otettu kuva. Kuvaaja: tekijä.

Kartanopuiston puut tekivät meihin suuren vaikutuksen. Ne tuntuivat olevan pala elävää historiaa: arviolta 100–200 vuotta vanhat lehtipuuvanhukset puskiivat elinvoimaisina vihreää lehteä, vaikka niiden istuttajista oli aika jo jättänyt. Tutustuttuamme kartanon ja koko Tuomarinkylän alueen historiaan kiinnostuimme erityisesti viimeisestä kartanoherrasta Jakob Kavaleffista, joka harrasti puiden ja eksoottisten kasvilajien kasvatusta. Näin esityksemme alkoi vaivihkaa suuntautua pois sisätiloista kohti kartanon puistoja ja erityisesti niiden puita.

Kartanoelämäntavan kuvaukset johdattivat meidät myös aikaan, jolloin eri yhteiskuntaluokkien väliset rajat olivat jäykät ja valta-asetelma selvä. Kartanon omistajaperheistä oli kirjoitettu paljon, ja heidän elämänvaiheitaan pystyi jäljittämään tarkasti. Sen sijaan kartanon renkien tai piikojen elämäntarinoita ei ollut kirjattu – heitä lähimmäs tuntui pääsevän miettimällä, mihin he ehkä uskoivat ja millaisia lauluja lauloivat. Tämä puolestaan johdatti meidät kansanrunouteen ja -laluihin.

Esityksen ideointivaiheessa epäröimme pitkään ihmiskeskeisen ja ympäristökeskeisen esityksen välillä. Ulkotilan käyttö ja puistoympäristöön pohjautuva dramaturgia tuntuivat kuitenkin uudemmalta ja raikkaammalta lähestymistavalta historiaan kuin perinteinen, ihmiskeskeinen draama. Lopulta kaupunginmuseon ohjeistuksesta ja omastakin alkuperäisideasta poiketen esityksestä muotoutui kartanopiikojen johdattama koko perheen

vaellus kartanon pihapuiden ympärille, kansanrunojen ja -loitsujen maailmaan. Johtavana ajatuksena oli tarjota kaunis elämys, joka houkuttelisi lapset kuuntelemaan ja kunnioittamaan luontoa sekä tutustumaan asuinalueensa historiaan. Kun esittelimme ideamme museolle, yhteyshenkilömme innostui ideastamme niin paljon, että kun vielä viimeisen kerran epäröimme lokakuun säiden suotuisuutta ulkoesitykselle, hän kannusti meitä jatkamaan ulkoesityksen tekemistä.

Tutkimusmenetelmäni on taiteellisen prosessin kuvausta vasten ympäristökeskeisen teatterin ja esitystaiteen teoriaa. Kirjalliseen kuvaukseen yhdistyvät myös piirrokset ja valokuvat tapahtumapaikalta. Tutkimusmateriaalinani ovat myös yleisönä olleiden lasten piirustukset, joita tulkitsen. Täten menetelmäni voisi kuvata autoetnografiseksi siten kuin Anttila (2005, 502) sen määrittelee:

– – tarkoittaen itsereflektiivistä erilaisten äänten, genrejen ja tyylien yhdistämistä mm. arkipuheesta, kirjeistä, päiväkirjoista jne. tieteellisiin kirjoituksiin – –.

Etnografisen menetelmän tavoitteena ei ole varsinaisesti uuden teorian luominen vaan ilmiön selittäminen ja ymmärtäminen (Anttila 2005, 347). Etnografisen tutkimuksen tuloksista Anttila (2005, 345) toteaa:

Etnografisen tutkimuksen tulokset ovat sekä kuvauksia että tulkintoja. Kuvauksilla pyritään antamaan kokonaiskuvaa ilmiöstä ja tulkinnoilla osoittamaan ilmiöön sisältyviä merkityksellisiä sisältöjä.

Tarkoitukseni ei siis ole luoda uutta ympäristökeskeisen teatterin teoriaa, vaan kuvata ja ymmärtää yhden ympäristökeskeisen prosessin kulkua. Toivon, että tämä yksittäistapaus kutsuu tutustumaan ympäristökeskeiseen teatteriin ja sen erityispiirteisiin sekä herättää teatterintekijät ja esitystaiteilijat pohtimaan suhdettaan ympäristöön. Käytännönläheinen toiveeni on, että opinnäytteessäni kuvattuja kokemuksia on mahdollista hyödyntää yleisemminkin vaellusesitysten suunnittelussa ja toteuttamisessa.

2 Paikkalähtöisyys vai ympäristökeskeisyys?

Tässä luvussa pohdin käsitteitä, jotka liittyvät teatterin luontosuhteeseen. Ensin esittelen lyhyesti käytössä olevia käsitteitä ja niiden merkityksiä. Sitten kerron, mitkä käsitteistä ovat tässä opinnäytteessä käyttökelpoisimpia ja miksi. Lopuksi kerron lyhyesti ympäristökeskeisistä esityksistä ja niiden tekijöistä.

2.1 Luonto, ympäristö, kaupunkiluonto

Tässä opinnäytetyössä käytän sanaa luonto kuvaamaan kyseisiä esitysympäristöjä, joissa ihminen on muualla kuin täysin ihmisen rakentamassa tilassa. Molemmat käsitellyt esityspaikat ovat Helsingin kaupungin puistoja eli osa kaupunkiluontoa. Täysin luonontilaisista paikoista ei siis ole kyse, mutta oleellista onkin mielestäni kokemus yhteydestä elävään ympäristöön.

2.2 Löydetty tila ja paikkalähtöisyys

Löydetystä tilasta on puhuttu jo pitkään vastakohtana nimenomaan esitystä varten rakennetulle tilalle (ks. esim. Schechner 1994, xxx ja Arlander 1998, 38). *Kuku mejjän kuulijoita* -esityksessä oli kyse nimenomaan tästä: löydetyn tilan käyttämisestä esitystilana, vaikkakaan esityksen ympäristösuhde ei rajoittunut ainoastaan ”löydetyn tilan käyttämiseen”, kuten tuonnempana ilmenee. Paikkalähtöisistä tai paikkakohtaisista (site-specific) esityksistä on puhuttu jo ainakin 1960–70-luvulta lähtien (ks. esim. Schechner 1994, ix). Lehmann (1999/2005, 287) esittää, että paikkasidonaisuus olisi peruja 1970-luvun politisoituneesta ilmapiiristä ja pyrkimyksestä ”saavuttaa yleisö paikan päällä”. Nykyteatterissa ja esitystaiteessa paikkalähtöisyydestä vaikuttaisi tulleen yksi keskeisimmistä asioista, ja siitä puhutaan paljon myös muiden taiteenlajien yhteydessä (ks. esim. Kwon 2004, 1). Kwon (2004, 2) esittää, että monet pitävät paikkalähtöisyyden (site-specific) käsitettä jo täysin puhkikuluneena, mutta hänen mielestään on yhä ajankohtaista yrittää määrittää taiteen suhdetta tilälähtöisyyden ajatukseen ja tilapolitiikkaan.

2.3 Ympäristökeskeinen teatteri käsitteenä ja käytännössä

Ympäristökeskeinen teatteri tuntuisi olevan paikkalähtöisen teatterin uusi, erityinen alalaji. Pohtiessaan paikkalähtöisyyden ja ympäristökeskeisyyden käsitteiden eroa Richard Schechner (1994, ix) toteaa:

An environment is what surrounds, sustains, envelops, contains, nests. But is also participatory and active, a concantination of living systems. In terms of the planet earth, the environment is where life happens.

Näen käsitteen ’ympäristö’ samalla tavoin kuin Schechner: ympäristö on aktiivinen ja elävä, toisin kuin ’paikka’, joka vain sijaitsee jossakin. Sen vuoksi ympäristökeskeisyys on mielestäni sopivin sana kuvaamaan sitä, millä tavoin *Kuku mejjän kuulijoita* suhteu-

tuu esitystilaansa, elävään ympäristöön. Richard Schechner (1994, ix) toteaa myös, että käsitteeseen ympäristökeskeinen teatteri liittyy ekologinen sivumerkitys. Olen tästä täysin samaa mieltä. Bottoms, Franks ja Kramer (2012, 1) ehdottavat, että ympäristökeskeisiä esityksiä käytettäisiin ympäristönsuojeluaiheiden tutkimiseen. Itselleni yhteys ympäristönsuojeluun näyttäytyi *Kuku mejjän kuulijoita* -esityksessä lähinnä piilevänä ympäristökasvatuksellisena tavoitteena: saattelimme lapsikatsojia ympäristön äärelle – aistimaan ja kokemaan ympäristöä esityksellisessä kontekstissa. Kyse ei siis ollut ympäristönsuojelullisten teesien esittämisestä vaan kokemuksellisen suhteen luomisesta ympäristöön.

Muiden kuin ihmisten nostaminen keskiöön esitystaiteessa tuntuu olevan erittäin ajan-kohtainen aihe, josta käydään paljon keskustelua. Esa Kirkkopelto (2004) peräänkuuluttaa teatteria, jossa ihminen eläytyy muihin elämänmuotoihin. Tästä onkin jo nähty esimerkkejä *Toisissa tiloissa* -ryhmän toiminnassa, kuten esityksessä Porosafari (2010–), jossa ihmiset eläytyvät porojen elämäntapaan (*Toisissa tiloissa* 2013). Porosafari sai myös vuoden 2011 ympäristötaideteos -kunniakirjan Ympäristötaiteen säätiöltä (*ibid.*). ”Missä määrin taide voi avata keinoja ajatella yhteisöä paikkana, jossa muutkin kuin ihmiset voivat kohdata, keskustella ja esiintyä?”, kysyvät myös Terike Haapoja ja Pilvi Porkola (2013).

Ympäristökeskeisistä esityksistä on useita esimerkkejä niin ulkomailta kuin Suomestakin. Tanssitaiteilija Paula Kramer (2012, 85) on tanssinut erilaisissa luonnonympäristöissä, kuten ”jokiympäristössä, kallioilla, vuorovesimaisemissa, kukkuloilla, puutarhoissa, nummimetsissä – –”. Kramer (2012, 83) esittää, että tanssittaessa luonnonympäristössä sekä luonnon että ihmisen on mahdollista välittää toisilleen tietoa. Jos vertaan tätä omaan kokemukseeni ympäristökeskeisestä esityksestä, en ole varma, millaista tietoa olisimme voineet esityksellämme luontoon välittää, mutta ainakin meille tekijöinä puistoympäristöstä välittyi tietoa ainakin säätilan muutoksista, vuodenaikaan liittyvistä hienovaraisista prosesseista sekä laajemmin puiden elämänkaaresta.

Esitystaiteen ja ekologiseen teatteriin erikoistunut emeritusprofessori Baz Kershaw (2012, 13) on tehnyt lukuisia ympäristökeskeisiä esityksiä ja kokeiluja, kuten 2011 Bidefordissa Lonais-Englannissa toteutettu, nimeämätön niittykävely. Kershaw (2012, 14) talloi niittyyn maailmankartan muotoja noudattelevan polkuverkoston, jolle kuka tahansa saattoi tulla kävelemään. Niittypoluilla kulkeneen osallistujan näkökulmasta kokonaiskuvaa oli mahdoton hahmottaa, joten risteävien polkujen verkosta muodostui

eräänlainen arvoitus tai labyrinthi (*ibid.*). Kershaw (2012, 13) luonnehtii teostaan arvoitukselliseksi esitykseksi paikallisen ja maailmanlaajuisen suhteesta. Minulle kävely näyttäytyy hyvin symbolisena: kuljemme maailmassa toisiamme risteävillä poluilla emmekä hahmota kokonaisuutta, vaikka pienilläkin teoilla saattaa olla merkittäviä vaikutuksia koko ekosysteemiin. Ajattelen, että jopa muodoltaan suhteellisen yksinkertaiset, paikalliset ympäristöesitykset voivat vaikuttaa yleisöön voimakkaasti ja saada painavia merkityssisältöjä.

Puihin liittyvistä poikkitaiteellisista teoksista voidaan mainita Amanda Thomsonin teos *Dead Amongst the Living*. Teoksen keskiössä ovat Pohjois-Skotlannissa oleva mäntymetsä ja erityisesti sen vanhat kelopuut (Thomson 2012, 27). Thomsonin teos koostuu kävelyistä, valokuvista muistiinpanoista, tulosteista, luonnoksista, GPS-piirroksista ja äänityksistä (Thomson 2012, 31). Thomson (2012, 27) kertoo, että hän koki ajattomuuden tunteen kävellessään monta sataa vuotta vanhojen puiden keskellä. Sama vanhoihin puihin liittyvä ajattomuuden tunne nousi keskeiseksi myös minulla ja työparillani Minttu Häkkisellä ideoidessamme *Kuku mejjän kuulijoita* -esitystä.

Suomessa esitystaiteen ja -teorian professori (TEAK), taiteilija Annette Arlander on tutkinut paljon esityksen ja ympäristön suhdetta sekä teoksissaan että teoreettisesti. Arlander (2010, 165) on kehittänyt erityisen suhteen puihin ja nostaa ne esiintyjän rinnalle vertaisesiintyjinä (co-performer). Esimerkiksi teoksessaan *Jäniksen vuosi katajan kanssa* Arlander vietti vuoden ajan joka viikko aikaa Harakan saarella sijaitsevan katajan vierellä vihreään huiviin kietoutuneena, yrittäen eläytyä puun elämään (Arlander, 2012b). Arlander menee siis niin pitkälle, että hän eläytyy puiden elämään ja pyrkii tulemaan osaksi sitä; kokemaan saman kuin ne kokevat elinympäristössään. Puu nousee ihmisen rinnalle vertaisesiintyjäksi, kun ihminen häivyttää itsensä esityksen keskiöstä. *Kuku mejjän kuulijoita* -esityksessä esiintyjä ei häivytetty ympäristöönsä niin paljon kuin Arlander tekee, mutta kuten luvuissa kolme ja neljä esitän, esityksen kulussa oli hetkiä, jolloin puut nostettiin esityksen keskiöön. Niillä oli esityksessä tärkeä rooli sekä tekstissä että esityksen rakenteessa, jolloin puista voidaan mielestäni voidaan puhua jopa vertaisesiintyjinä.

Myös ohjaaja, tutkija Tuija Kokkonen käsittelee ei-ihmisen suhdetta esityksiin tekeillä olevassa väitöskirjassaan, johon sisältyy esityssarja *Memos of Time*. Kokkonen kuvaa esityssarjaa sanoilla ”performances with and for non-humans” (Kokkonen, 2013). Tuija Kokkonen on myös järjestämässä syyskuussa 2013 symposiumin otsikolla ”Renego-

tiating "Us": In Performance with Other Species." (Kokkonen, 2013). Kokkonen ottaa siis kanssaesiintyjikseen ja jopa esityksensä kohderyhmäksi muut kuin ihmiset. Esimerkiksi *A Performance with an Ocean View (and a Dog/for a Dog) – II Memo of Time* -esitysten perustana olivat "sää, aika, mahdollisuus ja ei-ihmiset kanssanäyttelijöinä" (Performance Platform 2012, vapaa suomennos tekijän). Esityspaikkoina olivat muinainen Joldianmeren ranta Pohjois-Helsingissä sekä mahdollinen tuleva merenranta tavaratalon katolla Helsingin keskustassa (*ibid.*). Merkittävää on myös, että Kokkonen nostaa koiran yhdeksi työryhmän jäseneksi ja esityksen pääasialliseksi vastaanottajaksi. Mielestäni valitut esityspaikat herättävät pohtimaan, kuinka helposti ihminen tuudittautuu elinympäristönsä näennäiseen muuttumattomuuteen ja kuinka rajusti ympäristö saattaa muuttua ihmisen toiminnan johdosta tai siitä riippumatta. Toisen eläinlajin mukaan ottaminen esiintyjäksi ja katsojaksi avaa näkökulmia siihen, miten eri tavoin eri lajit aistivat ympäristöä. Voidaanko toisten eläinlajien aistikokemuksista oppia ympäristöstä jotain sellaista, mitä ihmisen aistit eivät tavoita? Miten koira havainnoi ympäristöönsä ja esitystä? Voidaanko puhua enää katsojasta? Koira on ympäristönsä ja tapahtumien kokija, aistija. Voidaan myös kysyä, onko koiralle kyse esityksestä. Onko esitys eläimelle jollain lailla todempi tapahtuma kuin ihmiselle?

Tietyissä ympäristökeskeisissä esityksissä luonto tai muut kuin inhimilliset toimijat on siis nostettu ihmisen rinnalle esiintyjänä, joskus jopa katsoja-kokijoina. Mielestäni jokainen esitys on esityspoliittinen kannanotto siihen, miksi esityksiä tehdään ja millaisia niiden pitäisi olla. Kun teatterintekijä valitsee nostaa esityksensä keskiöön ympäristön tai muut olennot kuin ihmisen, kyseessä on kannanotto, vaikkei sitä sanotettaisi auki itse esityksessä.

2.4 Maiseman esityksellistäminen

Edellä mainittujen käsitteiden lisäksi on hyvä mainita myös Annette Arlanderin käsite 'maiseman esityksellistäminen' (Arlander 2012a, 36). Mielestäni ilmaus kuvaa hyvin sitä, mitä ympäristökeskeisessä esityksessä tapahtuu: koko maisema ja sen elementit muuttuvat esityksen osiksi. Jokainen puu ja ruohonkorsikin saavat erityisen, arkielämästä irrallisen merkityksen esityksen osana. Liina Unt (8, 2012, suom. tekijä) esittää: "jossain määrin koko maailma tulee fiktiiviseksi" ja että fiktiivinen maailma näyttäytyy todellisen maailman ilmiössä. Kun pohdin tätä väitettä *Kuku mejän kuulijoita* -esityksen kontekstissa, huomaan, että rajaamaton esitystila osaltaan houkutteli näkemään mahdollisesti koko näkyvän ympäristön fiktiivisessä kontekstissa, esityksen osa-

na. Toisaalta kuitenkin kävi myös niin, että jotkin yllättävät ympäristön tapahtumat sotiivat luotua fiktiivistä maailmaa vastaan, kuten kuvaan luvussa viisi, ”Ympäristö haastaa käsikirjoitetun esityksen”.

Arlander (2012a, 36, suom. tekijä) tosin pohtii, onko maiseman esityksellistämässä kyse ennemminkin siitä, että tehdään näkyväksi jo ennalta olemassa oleva, maisemaan kerrostunut kulttuurinen muisti. Mielestäni *Kuku meidän kuulijoita* -esitys teki puistosta esityksellisen juuri Arlanderin kuvaamalla tavalla. Luonnonympäristö, puut ja säätilakin latautuivat merkityksillä, joihin teksti ja esiintyjien toiminta antoivat viitteitä. Toisaalta puistoon kerrostunut kulttuurinen muisti eli kartanoon liittyvä historia tuli lapsille näkyväksi esityksen historiallisen kontekstin kautta: johdattajina toimivat kartanopiit ja yleisölle kerrottiin puista, ”joita kartanonisännät ovat istuttaneet satojen vuosien ajan”.

3 Esityksen rakentuminen

Tässä luvussa kerron *Kuku meidän kuulijoita* -esityksen synnystä ja kulusta suhteessa tekstiin ja ympäristöön, erityisesti puihin ja niiden erilaisiin rooleihin. Arlander (2010, 165–166, suom. tekijä) antaa omien kokemustensa pohjalta puille kolme erilaista roolia esityksissä: puu tukena, puu kanssaesiintyjänä, puu suojana. Mielestäni funktiota saattaa olla useampiakin, mutta kaikki nämä kolme funktiota toteutuivat myös meidän esityksessämme, kuten tuonnempana ilmenee.

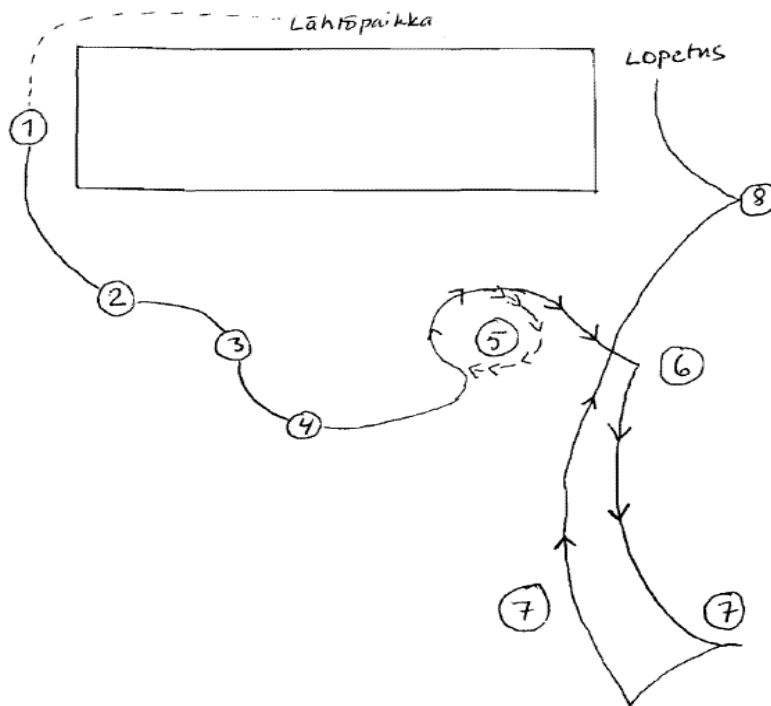
Perusajatuksemme esitykselle oli, että yleisö lähtee rakennetusta ympäristöstä kartanon päärakennukselta luontoon, johon entisajan kartanopiit tutustuttavat yleisön vanhojen laulujen ja loitsujen kautta. Suurin osa esityksistä pidettiin lapsiryhmille, mutta yksi esitys oli avoin koko perheen esitys. Esitys ei kuitenkaan leimallisesti ollut lasten esitys, vaan se olisi voitu esittää myös aikuisyleisölle. Lähinnä kohderyhmä näkyi siinä, millä sanoilla mukana ollut museonlehtori johdatti yleisön esitykseen ja siitä pois. Olimme tehneet päiväkotij- ja koululaisryhmiä varten myös purkumateriaalin, jossa kerrottiin kartanon historiasta ja muinaisten loitsujen taustasta.

Koska kyseessä oli tilausesitys Helsingin kaupunginmuseolle osana työharjoittelua, tilaajalla oli esityksen suhteen yksi reunaehto: esityksen piti jollain tavalla liittyä Tuomarinkylän kartanon historiaan. Tämän lisäksi meillä itsellämme oli esityksen koostamiselle kaksi tärkeää päälähtökohtaa: paikka ja teksti. Nämä kaikki elementit olivat suunnittelutyössä koko ajan läsnä.

Olimme käyneet useamman kerran tutustumassa Tuomarinkylän kartanon puistoon siinä vaiheessa, kun aloimme tutkia meitä kiinnostavaa kansanrunoutta ja luontoon liittyviä loitsuja. Kun valikoimme meitä kiinnostavia tekstejä, kulki rinnalla myös koko ajan ajatus siitä, mihin paikkoihin kartanon piha-alueella tekstit liittyivät. Oli kiinnostavaa huomata myös, kuinka nopeasti esityspaikan ominaispiirteet unohtuivat suunnitellamme esitystä käytännön syistä välillä myös muualla kuin paikan päällä. Innostuimme esimerkiksi muinaisesta kansanuskomuksesta, jossa kivistä rakennetun keon uskotaan auttavan kadonneen esineen löytymisessä. Kun palasimme taas esityspaikkaan, tajusimme, ettei siellä edes ollut kiviä. Sen sijaan, että olisimme tuoneet niitä paikalle ja ryhtyneet muokkaamaan ympäristöä esityksen mukaiseksi, luovuimme tästä ideasta ja palasimme siihen, mikä itse paikassa kiinnosti meitä ja miten sitä voisi käsitellä tekstin kautta.

Oheiset valokuvat on otettu 19.9.2013, kun meillä oli jo tiedossa meitä kiinnostavia tekstejä mutta emme olleet vielä lyöneet lukkoon lopullista esitysrakennetta. Kuljimme puistossa ja tutkimme, mitkä paikat tuntuivat intuitiivisesti keskeisiltä ja millainen reitti tuntuisi luontevalta kulkea yleisön kanssa. Monet puiston puut tuntuivat meistä puhuttelevilta, ja rakensimme esityksen ensisijaisesti niiden ympärille. Runojen ja loitsujen avulla luotiin kohotettu ja jännittävä tunnelma, joka mahdollisti luonnonelementtien nostamisen keskiöön eri tavoin kuin arkisissa tilanteissa.

Koska olimme päättäneet, että vaelluksen idea olisi saatella yleisö rakennetusta ympäristöstä luontoon ja jälleen takaisin rakennettuun ympäristöön, päätimme aloittaa reitin kartanon pääovelta ja lopettaa sen kartanon päärakennuksen sivulle. Kuviossa 2 näkyvä reittikartta havainnollistaa esityksen kulkua.

Kuvio 2. Reittikartta kuvaa esityksen kulkua kartanon pääovelta puiston eri puiden luokse ja jälleen takaisin rakennettuun ympäristöön.

Pääovella (lähtöpaikka) museonlehtori ottaa yleisön vastaan ja kertoo muutaman perusasian esityksestä. Tämän jälkeen hän johdattaa katsojat kartanorakennuksen sivustalle (kohta 1), jossa esiintyjät odottavat. He kertovat yleisölle, että syksy on oikeaa aikaa kiittää haltijoita menneen kesän sadosta ja tehdä taikoja, jotta seuraavan vuoden sadostakin tulisi hyvä. He kertovat myös, että ”seuraavaksi lähdetään tervehtimään puita, joita kartanonisännät ovat istuttaneet satojen vuosien aikana”. Yleisö johdatellaan puiden luokse (reittikartan kohdat 2–4), joita kosketetaan ja joihin katsotaan. Esiintyjät laulavat hiljaisesti suhteestaan puihin Kantelettaren sanoin. Laulu antaa ymmärtää, että esiintyjä kertoo puille huoliaan ja puut pitävät salaisuuden. Tässä puille annetaan rooli: ne ovat kartanopiian tukena ja kuuntelijoina vaikeina aikoina.

Kuvio 3. Etualalla näkyy suuri jalava, jonka ympärille esiintyjät ja yleisö menevät piiriin. Kuvaa- ja: tekijä.

Kulku, pysähtyminen ja puiden tervehtiminen toistuvat, kunnes saavutaan puiston keskellä olevan jalavan luokse (reittikartan kohta 5). Tämä vanha puu, joka näkyy etualalla kuvassa kolme, nousi yhdeksi vaelluksen keskeiseksi paikaksi. Sen koko teki meihin suuren vaikutuksen, ja halusimme nostaa sen jollain tavalla esiin. Puu synnyttää monia miellelyhtymiä: ihmisen pienuus suhteessa luontoon, muutos, pysyvyys, ajan kuluminen, juurtuminen ja kasvu. Esityksessä katsojat ja esiintyjät asettuvat yhdessä puun ympärille piiriin, puuhun katsoen. Pienen hiljaisuuden jälkeen esiintyjät lausuvat loitsun, joka kuvaa maan hengen kasvamista puuksi ja jolla muinoin pyydettiin luonnon hengiltä turvaa ja suojelusta. Puun rooli esityksen sisäisessä maailmassa on siis toimia loitsussa kuvatun hengen fyysisenä ilmentymänä. Muinoin uskottiin, että puut aktiivisesti myös toteuttivat ihmisten suojelusta. Esityksen sisäisessä kontekstissa puulta odotetaan siis salattua mutta aktiivista toimintaa ihmisen hyväksi. Koska puulla on esityksen sisäisessä maailmassa aktiivinen rooli, johon kohdistuu toiveita ja uskomuksia, puuta voisi ajatella myös kanssaesiintyjäksi.

Kuvio 4. Mänty, jonka takaa esiintyjä jakaa yleisölle nauhoja. Kuvaaja: tekijä.

Toinen tärkeä puu on kuvassa neljä näkyvä mänty, joka kasvaa alaosastaan vaakatasossa. Epätavallinen muoto houkutteli meitä istumaan, nojaamaan tai kiipeämään. Puu synnyttää ajatuksen leikkisästä suhteesta luontoon Esityksessä puuta käytetään eräänlaisena ”tiskinä”, johon toinen esiintyjä nojaa ja jonka takaa hän jakaa yleisölle villalangasta tehtyjä nauhoja (reittikartan kohta 6). Tässä kohtaa puulla ei ole aktiivista roolia eikä sitä nosteta keskiöön – se on ainoastaan funktionaalinen, ihmistä palveleva elementti, puu tukena.

Kuvio 5. Kuvassa eräänlaisen portin muodostavat vanhat tammet, joiden oksiin sidottuihin naruihin yleisö kiinnittää villalangasta punotut nauhat. Kuvaaja: tekijä.

Puistossa meihin tekivät vaikutuksen myös kuvassa viisi näkyvät, suuriksi kasvaneet tammet (reittikartan kohta 7), jotka tuntuivat muodostavan eräänlaisen portin polun molemmin puolin. Niiden oksat kaareutuvat, ja lehvästöstä muodostuu eräänlainen ilmava, holvimainen katto polun ylle. Puiden herättämiä mielikuvia ovat suoja, turva ja vakaus. Tammet myös suojasivat yleisöä konkreettisesti sateelta eräissä esityksissä. Esityksessä jokainen katsoja saa kiinnittää saamansa villalanganauhan tammien oksissa riippuviin naruihin ja toivoa jotain. Tässä jäljittelimme vanhaa suomalaista tapaa sitoa puiden oksiin nauhoja kiitokseksi puiden tarjoamasta suojasta. Nauhojen kiinnittämisen jälkeen esiintyjät lausuvat loitsun, jota on käytetty näissä muinaisissa kiitosrituaaleissa. Näiden narujen ja lankojen sitominen oli ainoa muutos, minkä teimme puistoon esitystä varten.

Kuvio 6. Ontto, katkaistu paju kiehtoi monia lapsia, vaikkemme nostaneet sitä esiin esityksessä. Kuvaaja: tekijä.

Puiston laidalla on vanha, ontto paju, joka myös kiehtoi meitä. Paju on sahattu poikki, mutta siitä kasvaa kuitenkin tuoreita vesoja. Emme lopulta nostaneet pajua esityksessä esiin, jottei esityksestä olisi tullut liian pitkä. Monet yleisönä olleet lapset kuitenkin huomasivat puun ja se näkyy joidenkin lasten piirustuksissa (ks. luku 4 ja liite). Tämä ontto puu jäi joissain esityksissä taustaksi, mutta onttoutensa vuoksi se herättää mielikuvituksen: puu piilona, suojana, porttina.

Puistossa kasvaa hyvin monentyyppisiä puita. Kuvassa seitsemän näkyvä kuusi tuntuu kutsuvan maata viistävien oksiansa alle piiloon, kuin majaan. Esiintyjät johdattivat yleisön laumana kuusen alle (kohta 8). Siellä pienen hiljaisuuden jälkeen toinen esiintyjä lauloi kalevalaisen laulun, jossa käeltä pyydetään onnea ja rikkautta laulun kuulijoille. Tämä puu toimi selvästi suojana.

Kuvio 7. Kuusi maata viistävine oksineen tuntuu kutsuvan suojaan juurelleen. Kuvaaja: tekijä.

Puun alla ylöspäin katsoessa näkee kohti taivasta kurkottavan rungon, johon oksat muodostivat kuin tikapuut tai spiraalimaiset portaat. Kokoontuminen kuusen alle oli toiseksi viimeinen etappi ennen siirtymistä takaisin rakennettuun ympäristöön.

Kuvio 8. Kuusen runkoa ylöspäin katsoessa oksien spiraali nousee kohti taivasta. Kuvaaja: tekijä.

Alla olevassa kuvassa näkyvää tietä pitkin esiintyjät saattelevat yleisön takaisin rakennettuun ympäristöön, kartanon päärakennuksen luokse. Vasemmalla näkyvän kiviaidan loppupäässä esiintyjät asettuvat polun molemmin puolin ja esittävät yleisölle saattorunon, jossa metsän vanhoja jumalia Pihlajatarta ja Katajatarta pyydetään saattamaan katsojat turvallisesti kotiin.

Kuvio 9. Polku, joka johdattaa yleisön takaisin rakennettuun ympäristöön. Kuva on otettu esityksen suunnitteluvaiheessa. Kuvaaja: tekijä.

Yleisellä tasolla esityksestä voi sanoa, että katsojat saateltiin puiden äärelle esityksellisin keinoin, joissa hyödynnettiin vanhaa suomalaista kansanrunoutta ja kansanuskomuksia. Nykyihmisellä ei ole suoraa yhteyttä muinaissuomalaisiin uskomuksiin, mutta muinaiset tekstit ja esiintyjien toiminta antoivat puille erilaisia rooleja. Kuten luvun alussa totesin, Arlander (2010,165–166, suom. tekijä) antaa omien kokemustensa pohjalta puille kolme erilaista roolia esityksissä: puu tukena, puu kanssaesiintyjänä ja puu suojana. Näiden kaikkien voidaan ajatella toteutuvan myös *Kuku mejän kuulijoita*-esityksessä: yleisö johdatellaan tammien ja kuusen oksien suojaan niin symbolisesti kuin sateella hyvin konkreettisestikin. Kaartuva mänty toimii nojautujan tukena. Kun ihmisesiintyjät antavat puheensa ja toimintansa kautta puulle rooliksi esimerkiksi kuuntelija, toiveiden toteuttaja tai maan hengen fyysinen ilmentymä, voidaan mielestäni hyvinkin ajatella, että puu on eräänlainen kanssaesiintyjä.

4 Keskiössä puu, keskiössä ihminen

Tässä luvussa kerron ensin, miten pyrimme ohjaamaan katsojien fokusta yleisön asemoinnilla sekä itse esiintyjän oman katseemme suunnalla. Tämän jälkeen siirryn tutki-
maan lapsiyleisön tekemiä piirustuksia ja tulkitsen, mikä nousi yleisön kokemuksessa keskeiseksi.

Sekä Arlander (2010, 165) että Bottoms, Franks & Kramer (2012, 1) toteavat, että ympäristökeskeisiksi kutsutut esitykset käyttävät ympäristöä toisinaan vain ihmiskeskeisen draaman taustana. Väite haastaa tutkimaan, miten *Kuku mejjän kuulijoita* -esityksessä fokus liikkuu ympäristön, esiintyjien ja katsojan oman sisäisen maailman välillä.

Arlander (2010, 166, suomentanut tekijä) esittää kolme lähestymistapaa esiintyjän ja luonnon suhteelle yleisesti: 1) kontrasti, jossa esiintyjä erottuu ympäristöstä selvästi, 2) konfluessi, jossa esiintyjä häipyy ympäristöönsä jossain määrin ja 3) ihmisen täydellinen häviäminen ympäristöön. Itse olisin esiintyjänä ollut sitä mieltä, että *Kuku mejjän kuulijoita* -esityksessä olisivat toteutuneet lähinnä kaksi ensimmäistä vaihtoehtoa. Kuitenkin ainakin osa lapsiyleisöstä kuvasi esityksemme jälkeen tehdyissä ainoastaan ympäristöä. Tässä mielessä ihminen, sekä esiintyjä että yleisö, hävisi ympäristöönsä täydellisesti joidenkin katsojien kokemuksissa.

On myös huomattava, että koska kyseessä oli vaellusesitys, jossa yleisö pyritään houkuttelemaan fyysisesti liikkumaan esiintyjien osoittamalla tavalla ja mieleltään osaksi fiktiivistä maailmaa, fokukseen nousee myös se, millä tavoin yleisö suostuu tai ei suostu tulemaan osaksi esitystä. Arlander (1998, 52) toteaa yleisön asemasta: ”Usein esim. katsojan sisällyttäminen fyysisesti esityksen kehikseen pikemminkin estää hänen esityksen maailmaan heittäytymistään ja oman itse unohtamistaan, tai korostaa esittämistilannetta ja sen synnyttämää kollektiivitunnetta.” Koska yleisö koostui pääosin koululais- ja esikoululaisryhmistä, katsojien reaktiot olivat varmasti suurempia ja avoimempia kuin mitä olisin voinut lukea kohteliaasta aikuisyleisöstä. Itse havaitsin katsojissa kolmenlaista suhtautumista ympäristöön ja esityksen maailmaan: Yhdet heittäytyivät välittömästi ja innoissaan mukaan esitykseen. Erityisesti esikouluikäiset lapset tuntuivat tulevan oitis mukaan esityksen tarjoamaan maailmaan ja juoksivat jopa spontaanisti halaamaan puita, kun esiintyjä laski kätensä puun kaarnalle ja katsoi puuta hymyillen. Osa esikoululaisista ryhtyi oma-aloitteisesti myös laulamaan esiintyjien kanssa puille. Jotkut koululaiset asettuivat avoimesti vastustamaan esityksen maailmaa esimerkiksi

juttelemalla muista asioista, huutelemalla nasevia kommentteja tai matkimalla esiintyjä. Kolmas, lapsiyleisön erityisyyteen liittyvä piirre oli myös, että toisinaan yleisö riehaantui kesken esityksen ja hajaantui esitystilaan esimerkiksi keräämään tammenterhoja tai leikkimään ontossa pajussa.

4.1 Esitykseen rakennetut fokukset

Esityksen alussa, kun yleisö johdatetaan esiintyjien luo, yleisö sijoittuu esiintyjä vastapäätä ja puisto näkyy esiintyjien takana. Yleisön fokus suuntautuu tällöin luontaisesti esiintyjiin, jotka puhuvat ensimmäiset repliikkinsä suoraan yleisölle. Sääloitsun aikana esiintyjät avaavat suoran rintamasuunnan sivuprofiiliin ja siirtävät oman fokuksensa yleisöstä kohti taivasta. Lopuksi esiintyjät evästävät yleisöä siitä, mitä on tulossa sanomalla: ”Lähdetään tervehtimään puita, joita kartanonisännät ovat istuttaneet satojen vuosien aikana.” Tämä kollektiivinen kehoitus on mielestäni erittäin tärkeä yleisön mielenkiinnon suuntaaja. Lisäksi on huomattava, että yleisö asemoidaan esiintyjien väliin: yksi esiintyjä johdattaa joukkoa ja toinen kulkee yleisön perässä. Tämä rikkoo katsoamisasetelmaa, jossa esiintyjät olisivat yhdessä paikassa ja katsojat toisessa. Luvussa 3 esitetyn reittikartan pysähdyspisteissä 2–4 edellä kulkeva esiintyjä asettaa kätensä puun kaarnalle ja suuntaa katseensa kohti puun lehvästöä. Tällöin myös yleisön fokus usein siirtyy ylös puiden lehvästöön, jonne esiintyjätkin katsovat. Osa lapsiyleisöstä, varsinkin nuoremmat, halusivat myös koskettaa puun kaarnaa. Pienen hiljaisuuden jälkeen esiintyjät alkavat laulaa. Ääni kuuluu ”stereona” yleisön edestä ja takaa. Laulun sanat kertovat, kuinka laulun puhuja haluaa jakaa huolensa puiden kanssa.

Reittikartan kohdassa 5 yleisö ja esiintyjät muodostavat yhdessä piirin suuren puun ympärille. Ensin fokuksessa on piiriin asettuminen. Tarkoitus on, että katsojat ja esiintyjät ovat yhteisessä piirissä käsi kädessä. Huomasin, että esiintyjän, opettajan tai toisten lasten kädestä pitäminen tuntui joistakin katsojista hankalalta. Tällöin katsojan fokukseen nousee kädestä pitäminen ja tilanteen vaikeus. Esiintyjänä emme kuitenkaan halunneet pakottaa katsojia hankalalta tuntuvaan tilanteeseen, joten joissakin tapauksissa piiri jäi auki. Kun piiri on muodostettu – kädestä pitäen tai ei – sekä asemointi että esiintyjien fokus pyrkii ohjaamaan yleisön katsetta kohti puuta esiintyjien sijaan.

Reittikartan kohdassa 6 yleisö johdatellaan piiristä jonoon. Yksi esiintyjä jakaa kullekin katsojalle yksittäin nauhan vaakasuorassa kasvavan mäntypuun takaa. Toinen esiintyjä menee jo kohtaan 7 vastaanottamaan yleisöä tammen oksista roikkuvien narujen luok-

se. Fokus on jonojen muodostamisessa, nauhojen saamisessa sekä esiintyjän ja yleisön vuorovaikutuksessa. Kun kukin yksittäin saapuu oksista roikkuvien narujen luokse, hän saa ohjeen solmia nauhan johonkin naruun ja toivoa jotakin. Tässä vaiheessa fokus kohdistuu katsojaan itseensä: toiveen esittämiseen ja nauhan solmimiseen. Nauhojen solmimisen jälkeen yleisö asettuu puolikaareen tammien ympärille. Esiintyjien fokus on nauhoissa ja puissa, kun he lausuvat erityisen puutaikojen loitsun.

Tammien luota siirrytään parijonossa kohti kuusta (reittikartan kohta 8). Fokus on ensin jonon muodostamisessa ja sitten kulkemisessa. Kun yleisö ja esiintyjät saapuvat kuusen luokse, yksi esiintyjä menee kuusen oksien alle ja kutsuu sieltä yleisöä luokseen. Hän häviää näin osittain näkyvistä ainakin hetkeksi. Toinen esiintyjä jättäytyy kauemmas ja ohjeistaa yleisöä menemään kuusen alle. Kun yleisö saapuu, ensimmäinen esiintyjä asettelee katsojat kuusen oksien alle jääden itse yleisöringin keskelle rungon viereen. Toinen esiintyjä jää yleisön joukkoon ja katselee kohti kuusen latvaa. Yleisön keskelle jäänyt esiintyjä kohdistaa katseensa kohti kuusen latvaa ja alkaa laulaa. Laulu jatkuu, ja hän antaa katseensa kiertää yleisössä. Laulussa pyydetään käeltä rikkautta ja rakkautta sekä laulajille että kuulijoille. Tässä fokus liikkuu puun, oksistoon kuvitellun käen, yleisön ja esiintyjän sisäisen maailman välillä.

Kuusen juurelta laulaja johdattelee yleisön jälleen takaisin kohti kartanoa vievälle hiekkatielle, jota reunustaa kiviaita. Esiintyjät asettuvat tien molemmin puolin siten, että yleisö jää heidän väliinsä. Esiintyjien fokus on yleisössä, kun he laulavat näille saattorunon, johon esitys päättyy.

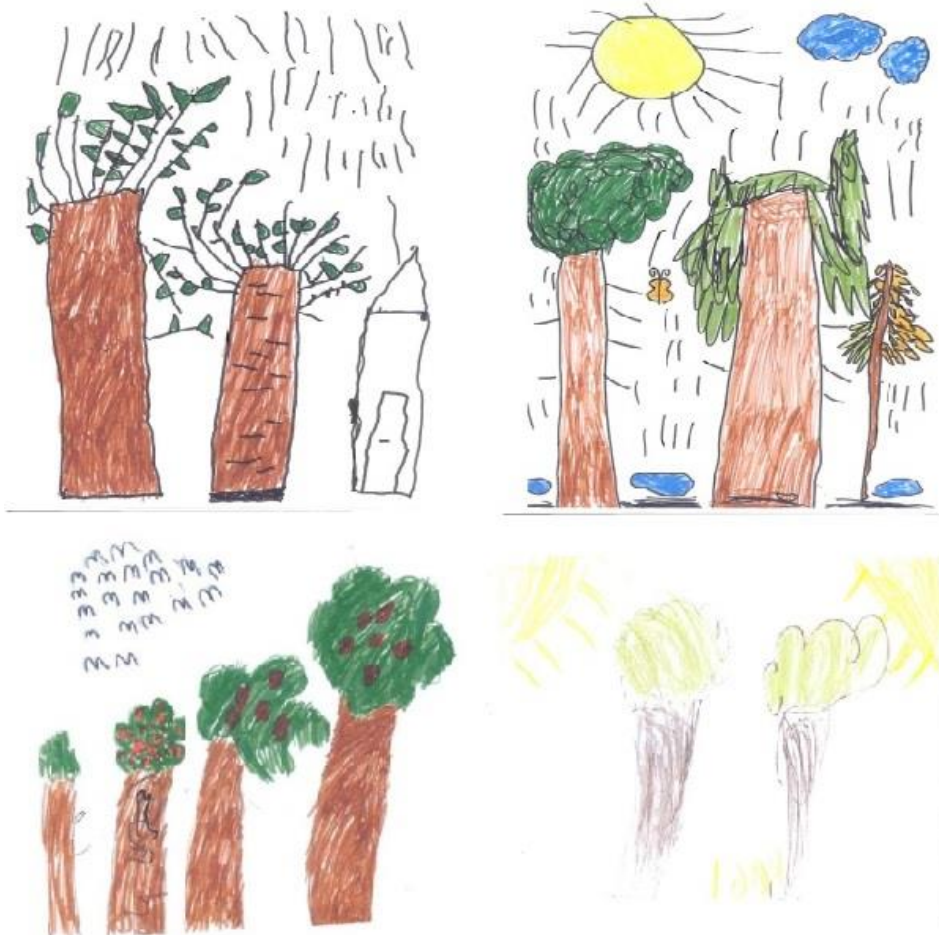
Kuku meidän kuulijoita -esityksessä keskiöön nousevat siis vuoroin esiintyjät, puut ja katsojat itse. Vaellusesityksessä esiintyjien ja yleisön huomiota vaatii paljon myös se, miten esityksen aikana liikutaan ja millaisiin asetelmiin yleisö asettuu. Esiintyjät pystyvät jonkin verran ohjailemaan yleisön katseen suuntaa omalla fokuosinnillaan, mutta viime kädessä katsojalla on kuitenkin vapaus valita, mihin hän haluaa keskittyä.

4.2 Katsojakokemuksen tulkintaa piirustusten perusteella

Pyysimme *Kuku meidän kuulijoita* -esityksen lapsiyleisöä piirtämään kokemastaan. Oulunkylän ala-asteen koulun 1 A -luokka piirsi opettajansa Pirjo Koskisen johdolla meille kuvat, joiden perusteella tulkitsen tässä alaluvussa yleisön kokemusta esityksestä. Olen tietoinen siitä, että lasten piirustuksiin vaikuttavat monet asiat, kuten omaksutut

kuvaamisen konventiot ja opettajan tehtävänanto. Jotain lasten kokemuksesta kuitenkin välitty kuvien kautta. Käsittelen muutamien esimerkkien avulla kuvissa esiintyviä asioita ja ilmiöitä. Kaikki kuvat ovat nähtävillä liitteessä. Ensin on todettava, että jokaiseen kuvaan on piirretty vähintään yksi puu, vaikka kaikissa kuvissa ei ole esitetty ihmisiä. Tulkitsen tätä niin, että puut ja ympäristö ovat jääneet esityksestä mieleen kaikille tämän luokan oppilaille – toisille jopa paremmin kuin esiintyjät. Kartanorakennus on kuvattuna kolmessa kuvassa. Useissa kuvissa kuvataan säätilaa, joka oli kyseisen esityksen aikana vaihteleva: aurinko pilkisteli pilvien lomasta, mutta kesken esityksen alkoi sataa vettä.

Oheisissa piirroksissa ei ole kuvattu ihmisiä lainkaan. Ensimmäisessä on kuvattuna kartanorakennus, joka jää pienenä ja värittömänä suurten, värikkäiden puiden taustalle. Muissa kolmessa on kuvattu ainoastaan luonnonelementtejä: puita, lintuja ja säätilaa.

Kuvio 10. Näissä piirustuksissa näkyy ainoastaan ympäristön elementtejä.

Toiset oppilaat ovat kuvanneet rinnakkain ihmisiä ja ympäristöä. Eräissä kuvissa ihmiset ja ympäristön elementit ovat lähes samankokoisia. Ne vaikuttavat samanarvoisilta, eikä kumpikaan nouse keskiöön enempää kuin toinenkaan.

Vasemmanpuoleisessa kuvassa puu ja esiintyjä on kuvattu tasapainoisesti rinnakkain. Keskimmaisessä kuvassa huomion kiinnittää suuri kartanorakennus, jonka vieressä esiintyjät seisovat. Puu on reunassa, enemmän taustaelementtinä. Oikeanpuoleisessa kuvassa puolet kuva-alasta valtaa syksyisten lehtien peittämä maa. Esiintyjä erottuu kuitenkin kirkasvärisenä ja selväpiirteisenä valkoista taustaa vasten. Syksyinen puu kallistuu kohden oikeaa reunaa.

Kuvio 11. Näissä kolmessa kuvassa esiintyjät ja ympäristön elementit näyttäytyvät suurin piirtein samankokoisina.

Muutamissa piirroksissa puut näyttävät valtavana ja ihmiset niiden rinnalla häviävän pieninä hahmoina.

Kahdessa ylempänä olevassa piirroksessa näkyvät myös puiden oksiin kiinnitettyt narut ja niihin kiinnitettävät nauhat. Alimman kuvan keskellä on valtava puu, jonka rinnalla ihmiset ovat hyvin pieniä.

Kuvio 12. Näissä kuvissa ihmiset näyttävät puiden rinnalla häviävän pieninä hahmoina.

Muutamissa kuvissa huomio kiinnittyy puiden ja ihmisten suuren kokoeron lisäksi säätilaan (kuvio 6): sadepisarat valtaavat suuren osan kuva-alasta, vaikka jälkimmäisessä kuvassa aurinkokin pilkistää esiin sateen takaa. Vaikuttaa siltä, että iholla tuntuvat sadepisarat ja auringonpaiste ovat jääneet yleisön mieleen vahvasti.

Kuvio 13. Ihmisten ja puiden suuren kokoeron lisäksi huomio kiinnittyy säätilan kuvaamiseen.

Eräissä piirustuksissa keskiössä ovat esiintyjät ja esiintyjien laulu. Puut ovat kuvassa mukana, mutta ne on esitetty sivuilla tai ihmisten takana eli ne jäävät selvästi taustalle. Nimenomaan esiintyjien toiminta on keskiössä alla olevissa kahdessa kuvassa, joista alemmassa näkyy myös yleisöä kiinnittämässä lankoja puiden oksissa roikkuviin naruihin. Toisaalta molemmissa kuvissa voi tulkita näkyvän myös ristiriitaisen tunnelman: ylemmässä kuvassa laulajat laulavat, vaikka puu näyttäisi kaatuvan. Alemmassa kuvassa puut huojuvat tuulella ja musta salama iskee, vaikka myös aurinko paistaa ja perhoset lentävät. Voimakas tuulen kohina ja vanhojen puiden huojunta saattoi siis pelottaakin lapsia, vaikka esiintyjät jatkoivat rennosti lauluaan. Toisaalta alempi kuva saattaa kuvata myös jännittävää tunnelmaa tai sääloitsua.

Kuvio 14. Esiintyjät ovat keskiössä näissä kuvissa, joissa myös sääilmiöt ovat vahvasti esillä.

Toisissa kuvissa huomion kiinnittää yleisön rooli, muiden elementtien rinnalla.

Alla ensimmäisessä kuvassa yleisö on kuvan keskellä etualalla. Yleisön vieressä vasemmalla näkyvä pyöreänmuotoinen elementti on oletettavasti ontto paju. Yleisön takana näkyy kaksi suurempaa puuta ja esiintyjät. Kuvaan on piirretty myös tammen oksasta roikkuva toivomusnaru. Alemmassa kuvassa puut ja puiden juuret ovat kuvan keskiössä, mutta kuvan vasempaan reunaan on piirretty oppilas reppunsa kanssa.

Kuvio 15. Esimerkiksi näissä kahdessa kuvassa on näkyvissä yleisöä puiden rinnalla.

Luvun alussa pohdin, millä tavoin yleisö suostuu tai ei suostu tulemaan osaksi esitystä. Hyvä esimerkki siitä, miten katsoja luo oman, esityksen maailmasta poikkeavan maailmansa on kaikista muista piirroksista poikkeava katsojakokemus, joka näkyy kuvassa 16. Tässä piirroksessa puun ympärillä näyttää olevan avaruusraketti ja satelliitteja. Esiintyjä voi siis yrittää houkuttaa yleisöä luomaansa fiktiiviseen maailmaan, mutta mitään takeita yleisön mukaantulosta ei ole. Jännittävää kuitenkin, että tässäkin kuvassa on mukana puu, esityksen keskeinen elementti. Katsoja on siis omaksunut puiden tärkeän roolin mutta sulauttanut sen osaksi omaa mielikuvitusmaailmaansa esiintyjien tarjoaman fiktiivisen, historiallisen maailman sijaan.

Kuvio 16. Yksi katsoja on piirtänyt kuvaansa myös satelliitteja ja avaruusraketteja.

Kuvista ja niiden tulkinnasta voidaan sanoa kokonaisuutena, että lapsilla oli hyvin erilaisia ja omanlaisiaan tapoja katsoa esitystä ja poimia sieltä mielestään tärkeitä asioita. Uskon, että esityksen sisään rakennettu fokuksen vaihtelu esiintyjien, ympäristön ja yleisön välillä näkyy myös näissä piirroksissa. Ei ole mitään yhtä asiaa, joka olisi nousnut lasten piirroksissa keskiöön ylitse muiden. Mutta kuten todettu, joka ikisessä piirustuksessa on kuvattu vähintään yksi puu. Tekijöinä yksi tavoitteemme oli ympäristökas-

vatuksellinen eli luonnon ja puiden kunnioituksen lisääminen. Toivon, että ainakin joidenkin lasten kiinnostus puihin on herännyt esityksen myötä.

Koska kyseessä oli vaellusesitys, paljon huomiota meni myös yleisön asemointiin tilassa. Yleisön ottaminen fyysisesti ja psyykkisesti osaksi esitystä oli haaste, joka joidenkin ryhmien kohdalla onnistui paremmin kuin toisten.

5 Ympäristö haastaa käsikirjoitetun esityksen

Kuten olen edellä esittänyt, luonnonympäristö toimi keskeisenä elementtinä koko esitysdramaturgian rakentamisessa, eikä *Kuku mejän kuulijoita* -esitystä olisi voinut siirtää sisätilaan, vaan se oli tehty nimenomaan Tuomarinkylän kartanon puistoon ja siellä esitettäväksi. Haluan kuitenkin tässä luvussa pohtia, millä tavoin luonto on esitystilana erityinen ja eroaa varta vasten esityskäyttöön tehdystä sisätilasta tai muista esityskäytössä olevista sisätiloista. Tarkastelen käytännön kysymyksiä, jotka liittyvät *Kuku mejän kuulijoita* -esitykseen. Niiden kautta voidaan kuitenkin pohtia myös yleisempiä, esitysteoreettisia seikkoja.

Ensinnäkin luonnonympäristön käyttämisessä esitystilana korostuu moniaistisuus: näkö- ja kuuloaistin lisäksi läsnä ovat aina myös tuntoaisti (lämpötilan vaihdokset, kaaran tuntu iholla, sade) ja haju (nurmikon tuoksu, kosteat lehdet). Vaellusesityksessä keskeiseksi nousee myös liikeaisti. Yleisö liikkuu tilassa ja tuntee oman kehonsa liikkeet suhteessa pinnanmuotoihin ja luonnonelementteihin, esiintyjiin ja muuhun yleisöön. Ulkotilassa tehtävä vaellusesitys tuottaakin täysin erilaisen yleisösuhteen kuin esityksessä, jossa yleisö vain istuu paikoillaan ja katsoo esitystä: yleisö tulee kehoillisesti osaksi esitystä ja esitystilaa.

Moniaistisuuden ohella toinen keskeinen asia on, ettei luonnonympäristöä esitystilana pysty täysin kontrolloimaan. Toisin kuin suhteellisen staattisena pysyvä sisätila, luonnontila on jatkuvassa muutoksessa: valaistus, lämpötila, tuuliolosuhteet ja tuoksut muuttuvat päivästä ja hetkestä toiseen. *Kuku mejän kuulijoita* -esityksessä saimme tästä monenlaisia esimerkkejä. Oli hetkiä, jolloin ympäristö toimi ennalta suunniteltua esitystä kannatellen ja toisaalta hetkiä, jolloin ympäristö haastoi laatijoiden ennakkosuunnitelmat tai katsojien odotukset.

Suosikkini ympäristön tarjoamista yllätyksistä esityskaudella oli, kun kevyt tuulenvire sai kirkkaankeltaiset lehdet irtoamaan ja ne satoivat hitaasti yleisön ja esiintyjien päälle. Vähemmän miellyttävä yllätys oli löytää tuoreet linnunjätökset kuusen juurelta, jonne olin juuri johdattamassa yleisöä laulaakseni – linnulle.

Kimurantimpi suhde ympäristön ja esityksen sisällön välille syntyi säätilan vaihdoksista. Esityksen lähtöpaikalla esitimme sääloitsun, joka pohjustettiin yleisölle sanoilla: ”Pyydetään vielä hyvää säätä matkan ajaksi.” Ainakin yhdessä esityksessä aurinko tuli esiin pilvien lomasta heti sääloitsun jälkeen. Sitä vastoin useammassakin esityksessä loka-kuinen sää toi niskaamme vähintään tihkusadetta, ja kova tuuli haittasi hetkittäin esiintyjien äänen kuuluvuutta sekä sai myös esitykselle tärkeät puut huojumaan hetkittäin jopa pelottavasti. Kesken erään esityksen alkoi todella kova rankkasade, joka vaihtui raekuuroksi. Veimme esityksen loppuun hieman lyhennettynä. Yleisönä olleen koululuokan opettaja kommentoi lopuksi: ”Sääloitsu ei tainnut toimiakaan?” Esitykseen ei ollut sisäänkirjoitettu, että fiktiiviset henkilöt olisivat mahtavia noitita, jotka voisivat kontrolloida luonnonvoimia, vaan kaksi Tuomarinkylän kartanon piikaa teki loitsuja ja taikoja pyrkiessään kommunikoidaan luonnonvoimien kanssa. Reaalimaailmassa katsojilla oli tiedossaan, että kyseessä on fiktio. Tätä korostettiin niin esityksen alkuun tehdyllä museonlehtorin puheella kuin kirjallisella jälkityöstömateriaalillakin. Osalle yleisöstä heräsi ehkä kuitenkin halu uskoa, että piikojen loitsut toimivat esityksen sisäisessä maailmassa. Tässä suhteessa sääolosuhteet siis haastoivat fiktiivisen maailman ja pettivät katsojien mahdollisen toiveen heittäytyä satuun, jossa ihminen voi taikakeinoin vaikuttaa luonnonvoimiin. Ympäristökasvatuksellisesta ja luonnon kunnioituksen näkökulmasta ”ihmisen on nöyryyttävä luonnonvoimien edessä” on mielestäni kuitenkin kiinnostavampi teesi kuin ”ihminen voi loputtomasti kontrolloida luontoa”. Tässä mielessä rankkasade siis toimi paremmin esityksen keskeisen sisällön puolesta kuin auringonpaiste. Ennakoimattomuus ja kontrolloimattomuus tuovat esiin toisen tavan, jolla ulkotila eroaa rakennetun tilan käytöstä: ihminen on luonut rakennetun tilan, mutta luonto on luonut ihmisen.

Vielä enemmän kuin sääolosuhteet rakentamaamme historiallis-rituaalista maailmaa kuitenkin rikkoi nykyajan tunkeutuminen esitystilaan, jota ei millään tavalla ollut suljettu ulkopuolisilta tai erityisesti merkitty. Keskelle erästä esitystä nimittäin ajoi pieni traktori, jossa oli äänekkäs lehtipuhallin. Esityksessä mukana ollut museonlehtori neuvotteli traktorin kuljettajan kanssa, ja esitys pääsi jatkumaan.

Ympäristön toimiminen ennalta suunnittelua esityskäsikirjoitusta vastaan itse asiassa herättää pohtimaan, kuinka ympäristökeskeinen esityksemme lopulta oli. Kaupunki- tai luonnonympäristöä vielä enemmän keskiössä pitävä esityshän olisi sellainen, jonka muoto rakentuisi tai muuntautuisi ympäristöstä kulloinkin lähtevien impulssien mukaan. Tässä esityksessä muoto oli kuitenkin sidottu ennalta sovittuihin teksteihin ja toimintoihin, jota toistuivat lähes samanlaisina esityksestä toiseen.

6 Lopuksi

Työharjoittelussamme Helsingin kaupunginmuseon Tuomarinkylän kartanomuseon toimipisteessä ajatuksena oli ensin tehdä ihmiskeskeistä museodraamaa. Tutustuessamme museoon ja sen ympäristöön sekä kartanon historiaan meitä alkoivat kuitenkin kiehtoa kartanon puisto ja sen vanhat puut. Ajatus ympäristökeskeisestä, historiallisesta esityksestä tuntui uudelta ja raikkaalta ihmiskeskeiseen draamaan verrattuna. Päätimme tehdä kansanrunouteen ja muinaissuomalaisiin luontorituaaleihin perustuvat esityksen kartanon puistoon. Tällä kokemuksellisella esityksellä oli sekä perinne- että ympäristökasvatukselliset tavoitteet: antaa lapsille uudenlainen, positiivinen luontokokemus, joka tutustuttaisi heidät oman alueensa historiaan. Näin syntyi esitys *Kuku meidän kuulijoita*.

Puistoympäristön antamien impulssien pohjalta rakensimme vaellusreitit, jossa entisaikojen kartanopiit johdattelivat yleisön kartanon luota puistoon vanhojen puiden luokse. Vanhoilla runoilla, lauluilla ja rituaaleilla luotiin erityinen, arkisesta poikkeava tunnelma, jonka tarkoitus oli nostaa luonto ja ympäristön kohtaaminen keskiöön. Esityksen kohokohdassa lapsiyleisöllä oli mahdollisuus sitoa puun oksasta roikkuvaan naruun nauha ja toivoa jotakin. Tekstillä ja esitysrakenteella luotu fiktiivinen maailma rakentui esityksessä todellisen maailman ja luonnonympäristön kehukseen. Ympäristön yllättävät tapahtumat joko tukivat ennalta suunniteltua esitysrakennetta tai haastoivat sen rajustikin.

Esityksen kuluessa fokus liikkui esiintyjien, katsojien ja luonnonelementtien välillä. Kohdistamalla katseensa ja toimintansa puihin esiintyjät tahtoivat viestiä yleisölle luonnonelementtien tärkeydestä. Vaellusesityksessä jonkin verran huomiota vaati myös yleisön asemointi tilaan, mikä vei hetkittäin fokusta pois luonnonelementeistä. Arlander on esittänyt jaottelun, jossa esiintyjän ja ympäristön suhteella on kolme eri ilmenemistapaa: kontrasti, konfluenssi ja esiintyjän täydellinen häviäminen ympäristöön. Tässä

esityksessä todentuivat lähinnä kaksi ensimmäistä, joissa esiintyjä erottuu ympäristöstä selvästi tai häviää ympäristöönsä jonkin verran.

Esitystaitteessa uutta suhteessa luontoon on luonnonelementtien nostaminen tekijöiksi ihmisen rinnalle tai jopa esityksen kohderyhmäksi. Luonnonelementit eivät ainakaan nykytietämyksen valossa tiedä ”esiintyvänsä”. Mielestäni merkittävää onkin, millä tavoin esityksen käsikirjoittaja, ohjaaja ja esiintyjä suhtautuvat ympäristöön ja sen elementteihin: onko se vain taustaa ihmiskeskeiselle esitykselle vai nähdäänkö se aktiivisena toimijana. Tutkin puiden roolia esityksessä Annette Arlanderin tekemän jaottelun mukaisesti ja myös hieman siitä poiketen. Puut näyttäytyvät esityksessä kansanuskomusten kautta suojelijoina ja toiveiden toteuttajina. Esitystapahtumassa puille annettu merkittävä rooli voi jopa nostaa puut eräänlaisen kanssaesiintyjän asemaan.

Kuku mejän kuulijoita -esityksen yksi tärkeimmistä tavoitteista oli ympäristökasvatuksellinen: saattaa lapset luontoon – aistimaan ja havainnoimaan luontoa elämyksellisesti, arkielämästä poikkeavassa kontekstissa. Lasten piirtämät kuvat kertovat monista eri tavoista, joilla he ovat esityksen kokeneet. On kuvia, joissa kuvataan ainoastaan esitystilan puita ja säätilaa. Toisissa kuvissa jättiläismäisten puiden rinnalla näkyy pieniä ihmishahmoja. On myös piirustuksia, joissa etualalla ovat esiintyjät tai yleisö. Muutamassa kuvassa näkyy myös kartanorakennus. Esityksen sisään rakennettu fokuksen liikuminen ympäristön, esiintyjien ja katsojien välillä on piirustuksista päätellen ollut myös katsojien kokemus. Kuitenkin katsojalla on aina mahdollisuus kieltäytyä tarjouksesta tulla psyykkisesti osaksi esityksen maailmaa. Esiintyjänä huomasin katsojien toisinaan vastustavan esityksen maailmaa voimakkaastikin. Lisäksi ainakin yhdessä tutkituista piirroksista lapsikatsoja on kehittänyt oman, fiktiivisen maailmansa avarusraketteineen.

Olen pohtinut tässä opinnäytteessä esityksen ympäristökeskeisyyttä eri tavoin. Loppu tulemana voidaan todeta, että tarkasti käsikirjoitetun esityksen ei ole mahdollista täysin elää ja muuntautua ympäristön antamien impulssien mukaisesti. Luontoympäristön yllättävät tapahtumat, kuten sade ja kova tuuli, haastoivat tiettyyn muotoon sidotun esityksen ja katsomiskokemuksen. On ehkä niin, että *Kuku mejän kuulijoita* liikkui ihmis- ja ympäristökeskeisyyden välillä. Ympäristökeskeisyyttä olisi siis mahdollista viedä vieläkin pidemmälle: esitykseen, joka muuntautuisi jatkuvasti ympäristön antamien impulssien mukaisesti. Olisin itse kiinnostunut testaamaan myös esitystä, jossa esityksellinen konteksti luotaisiin pienin vihjein siten, että ympäristön elementit nousisivat vielä-

kin keskeisempään esiintyjän rooliin. Esitystaiteellisesti olisi kiinnostavaa tutkia, miten pienillä vihjeillä katsoja kokee, että kyse on esityksestä, jos esiintyjänä ei ole lainkaan ihmisiä.

Mielestäni jokainen esitys on esityspoliittinen kannanotto siihen, miksi esityksiä tehdään ja millaisia niiden pitäisi olla. Kun teatterintekijä päättää nostaa esityksensä keskiöön ympäristön ihmisen sijaan, kyseessä on kannanotto, vaikkei sitä sanotettaisi auki itse esityksessä. Nykyisen, vallitsevan elämäntavan perusta on ihmiskeskeisyys, jossa luonto ja ympäristö ovat olemassa ainoastaan palvellakseen ihmisen alati lisääntyviä tarpeita. Katseen kohdistaminen ympäristöön muistuttaa ympäristön tilasta sekä siitä, miten ihmisen suhde luontoon on muuttunut aikojen saatossa. Ympäristökeskeiset esitykset herättävät pohtimaan, millainen ihmisen suhde ympäristöön voisi olla. Kyse ei ole siitä, että toivoisin ihmisen palaavan jonkinlaiseen alkutilaan, jossa suhde luontoon rakentui myyttien ja uskomusten varaan tai että uskoisin tällaisen ”paluun” edes olevan mahdollinen. Toiveeni on, että esitystaiteilijat ja teatterintekijät voisivat tarjota täysin uusia näkökulmia ihmisen ja ympäristön välisen suhteen määrittelyyn: uusia näkökulmia, jotka eivät unohda vaan nimenomaan ottavat huomioon historian ja tämänhetkisen utilitaristisen suhteemme ympäristöön.

Vaarana kuitenkin on, että ympäristökeskeisyys jää teatterin ja esitystaiteen sisäiseksi, hetkelliseksi trendiksi, joka ei avaudu muille kuin esitystaiteilijoille ja teatterintekijöille itselleen. Onko ratkaisu siis nimenomaan ympäristökeskeisten elementtien ottaminen mukaan tilaajalähtöiseen työskentelyyn? Tai ulkona toteutettava esityskokonaisuus, jonka dramaturgisena lähtökohtana olisivat kattavalta ihmisjoukolta kerätyt luontokokemukset? Miten onnistuisi päättäjien tai yritysjohtajien saattaminen ympäristökeskeisen teoksen äärelle esimerkiksi tuhoutuneessa luonnonympäristössä? Tulevaisuus näyttää, onko ympäristökeskeisellä teatterilla ja esitystaiteella tarjota sellaisia ekologisia näkökulmia ja kokemuksellisia sisältöjä, joilla vaikutuksia myös teatterin ja esitystaiteen ulkopuoliseen maailmaan.

Lähteet

Anttila, Pirkko 2005. Ilmaisu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. *Ars, techne ja fro-nesis*. Artefakta 16. Hamina: Anttila Pirkko ja Akatiimi Oy.

Arlander, Annette 1998. Esitys tilana. Teatteritaiteen taiteellispainotteisen tohtorintut-
kinnon kirjallinen osuus. 2 Acta Scenica. Teatterikorkeakoulu.

Arlander, Annette 2010. *Performing with Trees. Landscape and Artistic Research*.
Freeman, John (toim.) 2010. *Blood, Sweat & Theory. Research through Practice in
Performance*. (s.l.) Libri Publishing, 158–176.

Arlander, Annette 2012a. Jäniksen vuosi -näyttelyn esittely. Saatavuus:
<http://www.harakka.fi/arlander/janiksen-vuosi/index.html> (luettu 10.3.2013).

Arlander, Annette 2012b. *Performing Landscape. Notes on Site-specific Work and Ar-
tistic Research (Texts 2011)*. 28 Acta Scenica. Teatterikorkeakoulu.

Bottoms, Stephen, Aaron, Franks & Kramer, Paula 2012. Editorial: On Ecology. *Per-
formance Research*, 17 (4), 1.

Haapoja, Terike, Porkola, Pilvi 2013. Eläin päähenkilönä. *Esitys-lehden 2/2013 pääkir-
joitus*. Saatavuus: <http://www.todellisuus.fi/esitys/?p=428> (luettu 8.5.2013).

Kershaw, Baz 2012. 'This is the way the world ends, not ...?' On performance compul-
sion and climate change. *Performance Research*, 17 (4), 5–17.

Kirkkopelto, Esa 2004. Yleistetyn antropomorfismin manifesti. Saatavuus:
<http://www.nalkateatteri.net/Manifesti%20suomeksi.html> (luettu 12.5.2013)

Kokkonen, Tuija 2013. Tuija Kokkosen kotisivu. Saatavuus: <http://www.tuijakokkonen.fi/>
(luettu 7.5.2013).

Kramer, Paula 2012. *Bodies, Rivers, Rocks and Trees. Meeting agentic materiality in
contemporary outdoor dance practices*. *Performance Research*, 17 (4), 83–91.

Kwon, Miwon 2004. *One Place after Another. Site-specific Art and Locational Identity*.
Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology.

Lehmann, Hans-Thies 1999/2005. *Draaman jälkeinen teatteri*. Suom. Riitta Virkkunen.
Helsinki: Teatterikorkeakoulu.

Performance Platform 2012. Ohjelma. Saatavuus: [http://performance-
platform.de/programme/](http://performance-platform.de/programme/) (luettu 7.5.2013).

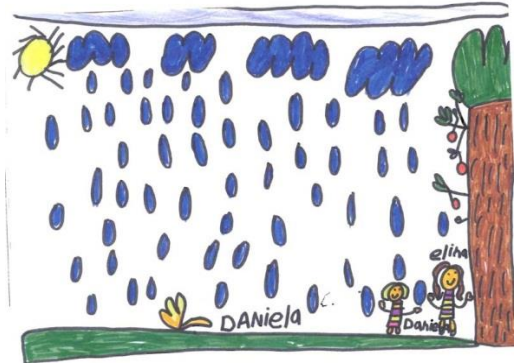
Schechner, Richard 1994. *Environmental Theater. An Expanded New Edition including
"Six Axioms For Environmental Theater"*. New York: Applause Theatre and Cinema
Books.

Toisissa tiloissa 2013. Esitykset: Porosafari. Saatavuus: [http://www.toisissatiloissa.net/
ESITYKSET.html#reindeer](http://www.toisissatiloissa.net/ESITYKSET.html#reindeer) (luettu 12.5.2013).

Liite: lasten piirustukset

Oulunkylän ala-asteen koulun 1 A -luokan piirustukset

Elina

